

skal indsende denne Udmeldelse til den ærede Minister (Hør!).

Minister **Clausen**: Der kunde være Anledning for mig til at imødegaae forskellige Dtringer af flere ærede Talere; men jeg tror ikke, at det vilde give noget Udbytte for Sagen selv. Det forholder sig med de her omhandlede Forhold anderledes end med Gjenstande for en materiel Interesse; ved dem kan det ventes, at ved yderligere Oplysninger og Berigtigelser en vis Dvereensstemmelse idetmindste tilnærmelsesviis kan naaes, medens derimod her en principiel Forskjellighed ligger til Grund, som bestandigt kommer tilsynne, og som har tilfølg, at det Selvsamme bliver opfattet, bliver baade seet og hørt paa ganske forskjellig Maade. Hvor saadanne Forhold omhandles, tror jeg derfor ikke, at der er Andet at gjøre, end at enhver af de forskjellige Synsmaader søges fremsat med al mulig Klarhed og Keenhed. Jeg har stillet mit Ord i Modsetning til en Retning, som tidligere med stor Styrke er bleven gjort gjældende heri Salen; jeg har altsaa naturligtviis gjort Regning paa en ligesaa stærk Modsigelse, og det Samme vilde blive Tilfældet ogsaa ved yderligere Oplysninger og Tilføjninger, som jeg derfor vil holde tilbage. Jeg vil lade mine Ord, som ikke ere talte uden modent Overlæg, forsvare sig selv og skaffe sig Indgang der, hvor Veien ikke er spærret ved en forskjellig Grundanskuelse.

Derimod skal jeg tillade mig blot at udbede mig Forsamlingens Opmærksomhed for en kort, almindelig Hovedbetragtning. I den Forskjellighed og Modsetning, som er gaaet igjennem disse Forhandlinger, er der eet Punkt, om hvilket alle de, der have yttret sig, ere enige. Dette Punkt er Paaaffønnelsen af, at Troes- og Betsjendelsesfrihedens Grundsetning er bleven Grundlov i Danmark, saa at ikke længere Nogen her i Landet enten ved Tvang kan tilholdes at yttre en Tro ved Ord eller Gjærning, som han i Hjertet er fremmed for, eller ved Tvang kan hindres fra at lægge sin Tro for Dagen i Ord og Gjærning. Heri ere Alle enige, og ligesaa enige deri, at denne Grundsetning snarest muligt bør bringes til fuld og levende Virkelighed. Det har derfor undret mig, at flere af de ærede Talere, som

have forsvaret Lovforslaget, have ført Forsvaret saaledes, som om Vren for at forsøgte Troesfriheden skulde tilkomme dem, og som om de, der have talt imod Forslaget, skulde tænke paa, at man nogens Slags Tvang tilbage, tænke paa, at ville opretholde Folkekirken ved Tvangsforanstaltninger (Hør!). Dette er en fuldkommen Misforstaaelse; denne Bei er ikke anvist eller antydet af nogen Æneste her i Salen. Enhver Tvangsforanstaltning paa de kirkelige Ænemærker staaer for os Alle i det selvsamme Lys; Troesbetsjendelsesfrihed vilde vi Alle.

Men det er et ganske andet Punkt, hvorom Striden dreiet sig; thi, ligesom der kan være flere end een Bei, flere end een Maade, paa hvilken der kan arbeides paa at holde Tvangen borte og bringe Friheden tilveie, saaledes er der ogsaa navnlig to væsentlige forskjellige Veie, ad hvilke Friheden kan føres ind i det kirkelige Liv. Der vilde saaledes være Troes- og Betsjendelsesfrihed i et Land, dersom de forskjellige Troessamfund, som bestaae ved Siden af hinanden, kunde bringes til at opgive sig selv, ligesom at flyde ud og flyde over i hinanden. Vilde man arbejde hertil, da maatte man søge at bringe Medlemmerne af de forskjellige Troessamfund til at betragte Det som noget Eigeegydigt, noget Betsjningsløst, hvad der er eiendommeligt for disse Samfund; man maatte lægge an paa at slappe og løsne det religiøse Samfundsbaand, for saaledes omsider at bringe det dertil, at der ikke længere blev Spørgsmaal, om man hørte til det ene eller til det andet Samfund, ja, hvor man ikke selv vil være istand til at kunne gjøre sig selv eller Andre Rede for, hvor man hørte hen, om man var Jøde, Christen eller Hedning. Jeg vil nu henstille det til Enhvers Overveelse, om dette skulde være den rette Bei til at tilveiebringe Troes- og Betsjendelsesfrihed. Mig forekommer det indlysende, at denne Bei er urigtig (Ja!); det forekommer mig urimeligt at ville behandle de religiøse Troessamfund, som om de skulde være opstaaede paa tilfældig Maade, og skulde finde sig i en vilkaarlig Behandling. De forskjellige Troessamfund ere grundede i tilsvarende Eiendommeligheder i den menneskelige Aands, i den